

ME'MORCHILIK SAN'ATINING ZAMONAVIY RIVOJLANISH PARADIGMALARI VA INSON MAKONINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI

Joniyeva Iroda Yoqubovna

Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy
rassomlik va dizayn institutining
“Amaliy bezak san’ati” kafedrasida dotsenti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada me'morchilik san'atining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, inson makonini shakllantirishdagi o'rni hamda arxitekturaning ijtimoiy, estetik va ekologik qirralari ilmiy tahlil qilingan. Globalashuv, urbanizatsiya va texnologiyalar taraqqiyotining me'morchilikka ta'siri kompleks yondashuv asosida yoritilgan. Me'morchilikning inson va muhit o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: me'morchilik, arxitektura, makon, urbanizatsiya, estetika, funktsionallik, barqaror rivojlanish, innovatsiya.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы современные тенденции развития архитектурного искусства, его роль в формировании пространственной среды человека, а также социальные, эстетические и экологические аспекты архитектуры. Рассмотрено влияние глобализации, урбанизации и технологического прогресса. Обоснована значимость архитектуры в обеспечении баланса между человеком и окружающей средой. Ключевые слова: архитектура, пространство, урбанизация, эстетика, функциональность, устойчивое развитие.

ANNOTATION

This article analyzes the modern development trends of architectural art, its role in shaping the human spatial environment, and the social, aesthetic, and ecological aspects of architecture. The impact of globalization, urbanization, and technological progress is examined. The importance of architecture in maintaining a balance between humans and the environment is substantiated.

Keywords: architecture, space, urbanization, aesthetics, functionality, sustainable development.

Me'morchilik san'ati insoniyat sivilizatsiyasining eng murakkab va ko'p qatlamli madaniy fenomenlaridan biri hisoblanadi. U insonning moddiy va ma'naviy hayotini tashkil etishda markaziy o'rin egallaydi va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy rivojlanish darajasini aks ettiradi. Zamonaviy ilmiy yondashuvlarda me'morchilik faqat binolar qurish amaliyoti sifatida emas, balki inson, jamiyat va makon o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni shakllantiruvchi integrativ tizim sifatida talqin qilinadi.¹

Insonning makon bilan munosabati uning tarixiy taraqqiyoti jarayonida shakllangan bo'lib, dastlab tabiiy muhitga moslashish orqali namoyon bo'lgan. Keyinchalik inson makonni ongli ravishda tashkil etishga o'tgan va bu jarayon me'morchilikning shakllanishiga olib kelgan. Me'morchilik inson ehtiyojlariga javob beradigan sun'iy muhitni yaratish bilan birga, estetik va madaniy qadriyatlarni ham o'z ichiga oladi.

Zamonaviy arxitektura nazariyasida makon tushunchasi keng ma'noda talqin etiladi. Makon inson tomonidan idrok etiladigan muhit bo'lib, u insonning ruhiy holati va ijtimoiy faolligiga ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, me'morchilik inson psixologiyasi bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi.

Me'morchilikda shakl va funksiya o'rtasidagi munosabat dolzarb nazariy masalalardan biri hisoblanadi. Klassik funksionalizm shakl funksiyaga bo'ysunishi kerakligini ta'kidlagan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda bu munosabat dialektik

¹ Abdurahmonov A. Me'morchilik nazariyasi asoslari. – Toshkent, 2018.

jarayon sifatida qaraladi. Chunki har qanday arxitektura obykti amaliy, estetik va ramziy vazifalarni bir vaqtning o'zida bajaradi.²

Globalashuv jarayoni arxitektura sohasiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy axborot texnologiyalari va iqtisodiy integratsiya natijasida arxitekturada umumjahon tendensiyalari shakllanmoqda. Biroq bu jarayon milliy me'morchilik an'analarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun milliylik va zamonaviylik o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Ekologik muammolarning kuchayishi zamonaviy me'morchilikda barqaror rivojlanish konsepsiyasini shakllantirdi. Energiya tejoychi binolar, ekologik materiallar va qayta tiklanuvchi resurslardan foydalanish arxitekturaning asosiy yo'nalishlaridan biriga aylandi.³

Texnologik taraqqiyot arxitektura shakllarini tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli loyihalash va parametrik dizayn orqali murakkab geometrik shakllarga ega binolar yaratish imkoniyati paydo bo'ldi. Bu esa arxitektura estetikasining yangi bosqichga ko'tarilishiga sabab bo'lmoqda.

Urbanizatsiya jarayoni zamonaviy me'morchilikning rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Aholining shaharlarga ko'chishi natijasida shahar muhitini kompleks ravishda tashkil etish zarurati yuzaga kelmoqda. Bu jarayonda me'morchilik butun shahar tizimini shakllantiruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi.⁴

Me'morchilik san'ati madaniy merosni saqlashda ham muhim ahamiyatga ega. Tarixiy binolar va yodgorliklar jamiyatning o'tmishini aks ettiruvchi manbalar hisoblanadi. Ularni saqlash va ta'mirlash orqali madaniy meros kelajak avlodlarga yetkaziladi.

Xulosa qilib aytganda, me'morchilik san'ati inson va makon o'rtasidagi munosabatlarni shakllantiruvchi muhim ijtimoiy-madaniy tizimdir. Uning zamonaviy rivojlanishi globalashuv, texnologiyalar va ekologik omillar ta'sirida kechmoqda.

² Rahmonov B. O'zbekiston me'morchiligi tarixi. – Toshkent, 2016.

³ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.

⁴ Norqobilov Sh. Shaharsozlik asoslari. – Toshkent, 2020.

Shu bilan birga, milliy anʼanalarni saqlash, inson uchun qulay va barqaror muhit yaratish kabi vazifalar meʼmorchilik oldidagi asosiy yoʻnalishlardan biri boʻlib qolmoqda.⁵

⁵ Askarov A. Architecture of Central Asia. – Tashkent, 2015.